

GODARD MOZI

Week-end

Week-end – francia, 1967. Rendezte: Jean-Luc Godard. Írta: Julio Cortázar műve alapján Jean-Luc Godard. Kép: Raoul Coutard. Zene: Antoine Duhamel. Szereplők: Mireille Darc (Corinne), Jean Yanne (Roland), Blandine Jeanson (Emily Brone), Jean-Pierre Leaud (Saint-Just), Jean Eustache (stoppos). Gyártó: Lira Films / Comacico. 105 perc.

Godard sosem volt híres arról, hogy szolgálai utánozza a stilsztikai és elbeszélésbeli konvenciókat, amelyeket az általa tisztelt mesterektől tanult. A *Week-end* azonban túltesz minden addigi hagyományromboló, felforgató, polgárpukkasztó, vagy csak egyszerűen meglepő filmjén. Ez már nem egyszerűen a konvenciókkal való szembefordulás vagy az újítás filmje, hanem a nyitánya a nagyjából tíz évig tartó antifilmes korszakának, melynek középpontjában az ipari

kapitalizmus és polgári kultúra válságát kifejező művek álltak, melyekkel Godard fő célja az volt, hogy a filmes formákban elrejtett erkölcsi, kulturális és gazdasági kényszerektől megszabadulva, mintegy felszabadítsa a képeket és a hangokat egy új értékrend és kultúra kifejezőmódja számára, és ezen keresztül a filmet politikai akusszá avassa. A *Week-end*del egy szándékoltan szörnyű filmet akart létrehozni, amelyben nemcsak a korabeli társadalom elembertelenedett viszonyai jelennek meg, hanem ennek az új barbarizmusnak megfelelően maga az ábrázolásmód is elviselhetetlen. Erre a filmben felvillanó néhány felirat is figyelmeztet: „Ez a film eltéved a kozmoszban.” „Ez a film a szemétkukából került elő.” „Ez egy film az ócskavastelepről.”

Ötvenöt év távlatából a *Week-end* ugyanolyan sokkoló és friss, mint újkorában. Az egymást követő jelenetek radiká-

lisan eltérő ritmusa, karaktere (hol nyers és durva, hol erotikus, hol szimbolikus, hol direkten ideologikus, hol ironikus) nem engedi lankadni a néző figyelmét, aki csak kapkodja a fejét, hogy milyen filmben van, ahogy egy idő után maguk a szereplők sem értik, hogy hol vannak. Az erőszak hétköznapi-sága, hogy a másik ember pusztán csak anyag vagy hús, amely akadályoz az előrejutásban, ma is sokkolóan hat, és a teljes stilizáltság és a konkrétság határán egyensúlyozó stílus ámulatba ejtően étellel teli.

KOVÁCS ANDRÁS BÁLINT

Az asszony az asszony

Une femme est une femme – francia, 1961. Rendezte és írta: Jean-Luc Godard. Kép: Raoul Coutard. Zene: Michel Legrand. Szereplők: Anna Karina (Angela), Jean-Claude Brialy (Émile), Jean-Paul Belmondo (Alfred). Gyártó: Euro International Films. 85 perc.

Ha próbálom megfejteni, miért érdemel különleges helyet más, magasabban jegyzett opuszok mellett a Godard-életmű ezen mágikus közzjátéka, amely kétségkívül a rendbontó rendező két-három legszórakoztatóbb és legkönnyebben nézhető filmje közé tartozik, rendre egy ponton lyukadok ki. Nem Karina színészi jelenléte miatt, aki olyan elementáris kisugárzással ragyogja be a filmet, ahogyan talán sose ké-

sőbb. Vagy mert oly szellemes módokon bukkan fel az ars poetica, hogy bármi nyelv lehet, ha nyelvként használjuk (ahogy filmet sem egyféleképpen lehet készíteni, a szerelmi perpatvarnak is megvannak a tényérdobálásnál kreatívabb lebonyolításai). Valahol ott van inkább a kulcs, ahogy Godard – bár nagyon igyekszik tartani az arcán a kiismerhetetlen félmosolyt, és mint mindig, elemeire bontani a médiumot – mégiscsak odát ír a filmzenéhez, amely szárnyaira veszi és kiszabadítja a keret fogságából a képet.

Ez a „neorealista” minthamusalicallal rendelkező művet az eszembe, hogy bizonyos dolgok idézőjelek között mutatják meg a lényegüket: az intertextekből, a különböző regiszterek egymásra csúsztatásából itt nem annyira beintős dekonstrukció, mint inkább egyfajta megerősítő szertartás kerekedik – ha az eredeti, poros tárgyak előtt, már vénülő szemekkel, kissé zavartan is álldogálnál, akár Salinger hőse a múzeumban, a játékban szeplőtelen ősemlekeidet hívod elő. Az *asszony az asszony* számomra egész egyszerűen, akár Truffaut „Családi csók” párosa, maga a borostyánba zárt ifjúság, egy melengető életérzés esszenciális megragadása; hiába korának oly mélységesen beágyazott darabja, egy mind film-történetileg, mind a rendező

magánéletében különleges és visszahozhatatlan pillanat mentője, mégis időtlen és időn kívüli ez a felnőttbőrbe bújt kamaszokkal színre vitt, csak ártatlanul lázadó vígdráma – valóságos Sohaország a párizsi háztetők alatt.

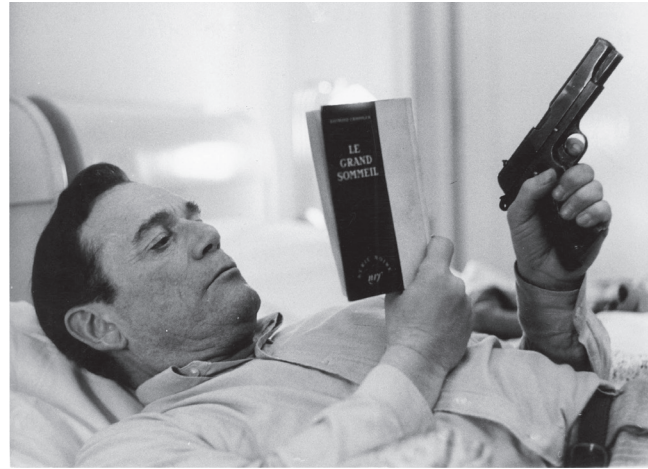
ANDORKA GYÖRGY

Alphaville

Alphaville – francia, 1965. Rendezte és írta: **Jean-Luc Godard**. Kép: **Raoul Coutard**. Zene: **Paul Misraki**. Szereplők: **Eddie Constantine** (Lemmy Caution), **Anna Karina** (Natacha), **Akim Tamiroff** (Dickson), **Howard Vernon** (Von Braun). Gyártó: **Andre Michelin Productions**. 99 perc.

Az lenne igazán Godard-hoz Améltó, ha nem is a filmről ír-nék, hanem azt imitálva, hogy valójában a Godard sci-fijéről írok, az *Alphaville* együttes „Big In Japan” című számáról szólna ez a bejegyzés. De még csak nem is arról, hanem a nagyszerű popsláger „Bikicsunáj” címen elhíresült – Megasztárban látható – előadásáról. Nem kevés köze van egyébként ennek az előadásnak Jean-Luc Godard 1965-ben *Alphaville, une étrange aventure de Lemmy Caution* címmel elkészült művéhez. A németországi szintipop-rock banda a film miatt vette fel ezt a nevet. A film képzeletbeli nagyvárosai közt feltűnik Tokyorama, a szállóba bejelentkező főhős a Pravda-Figaro munkatársa. Godard filmje paródia, de nem is csupán paródia, hanem metaparódia, egy paródia továbbgondolása, abszurditásig fokozása: kagylószerű mobilokkal, lövésre felkapcsolódó öngyújtóval és olyan mondatokkal, mint hogy: „9 ezer kilométert utaztam, hogy tüzet adhassak magának”, és teljesen reflektálatlan nőbántalmazással.

Az Eddie Constantine alakította Lemmy Caution karakterének megalkotója egy angol krimiíró, Peter Cheyney (1896-1951). Az övéhez hasonló, az új

hullám megjelenéséig alulértékelt szerzők művei számos amerikai, de még inkább francia noir alkotót inspiráltak (*A szőke démon*, Bernard Borderier filmje, korántsem paródia). E ponyvák magándetektív hősei kemény öklű (lásd a fürdőszobai balhét), elveszett lelkek, akik bár leleplezik a bűnt, nem tudják felszámolni az állandósult és nem is indokolatlan hiábavalóság érzést. A világ és benne az ember hiábavalónak tűnik. Alpha 60-nal, a szuperszámítógéppel és az általa biztosított hatalom vezetőjével – persze, hogy von Braunnak hívják – nem szűnik meg a rossz közérzet, nem áll helyre a világrend. Hiszen abból már kiirtották a legfontosabb szavakat, azokat, melyek még adhattak reményt. Csak a nő marad. Persze, hogy Anna Karina alakítja. Csak a vágy. Persze, hogy ez a világkép, ez a rendszer Orwellre vezethető vissza. Még szerencse, hogy 1984 elmúlt anélkül, hogy a költészet szót megszüntették volna benne. Bár mintha nem sokon múlt volna.

KOLOZSI LÁSZLÓ

Sympathy for the Devil

Sympathy for the Devil – brit, 1968. Rendezte és írta: **Jean-Luc Godard**. Kép: **Anthony B. Richmond**. Zene: **The Rolling Stones**. Szereplők: **Mick Jagger, Keith Richards, Charlie Watts, Bill Wyman, Anne Wiazemsky**. Gyártó: **Cupid Productions**. 110 perc.

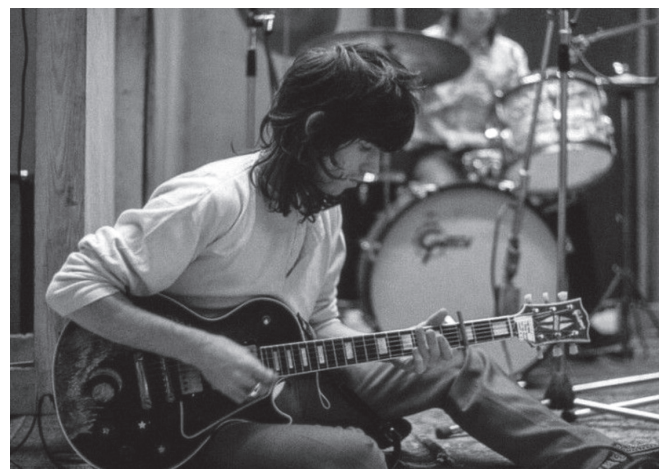
A Godard-katalógus híres-nehéves darabjai között igazi rejtett kincsként bújjik meg *Az ördöggel cimborál* című 1968-as Rolling Stones dokumentumfilm, amelynek 60 év, némi kulturális és médiaforradalom kellett ahhoz, hogy beérjen. Az eredetileg *One + One* címet viselő műremek nem csak azért izgalmas darab, mert készültének és bemutatásának körülményei szórakoztatóipari legendáriumok, hanem azért is, mert hozzáállása és aktív politizálása ma, 2022-ben aktuálisabb és érdekfeszítőbb, mint valaha.

Godard a párizsi tavasz után négy napig volt jelen a Rolling Stones *Beggars Banquet* című albumának felvételén, ahol Jaggerék véletlenül minden idők legikonikusabb dalát, a „Sympathy for the Devil”-t próbálgatták, csiszolgatták. Godard

a folyamatot teljes naturalizmusában rögzítette. A szeánszokat – melyek keretén belül egy laposkás blues dalból egy rétegzett csoda lett – egy snittben, alkalmanként hosszú körfahrtokkal vagy kránozással vette fel, így a néző tulajdonképpen zavartalanul élvezheti az alkotási folyamat finomságait, tanúja lehet Brian Jones bandából való kihullásának, az ominózus „woohoo” vokalizásnak és a dal végleges rögzítésének. Ezek a háttorzongató képsorok öt rendezett, jellegzetesen godard-i jelenettel szakadnak meg: az egyikben Eve Democracy válaszol szűkszávúan súlyos politikai kérdésekre, a másikban valaki a *Mein Kampf*ot recitálja egy képregényboltban, amott pedig a Black Panthers készül éppen egy akcióra miközben, fehér lányokat végeznek ki, szószólójuk pedig nagyjából ugyanazokat az alapvetéseket taglalja, amelyek 2020-as Black Lives Matter mozgalom megmozdulásain is elhangzottak.

Stones, Godard, *Sympathy for the Devil*, 1968, Black Panthers, politikai válságok és ellenkultúra – mindez egy filmbe tömörülve majdhogynem túl szép, hogy igaz legyen. *Az Ördöggel cimborál* kísérteties módon a 21. századi embert szólítja meg – tiktokon nem, de youtube-on megnézhető és izgalommal fogyasztható.

ALFÖLDI NÓRA

Minden rendben

Tout va bien – francia, 1972. Rendezte és írta: **Jean-Luc Godard** és **Jean-Pierre Gorin**. Kép: **Armand Marco**. Zene: **Paul Beuscher**. Szereplők: **Yves Montand** (Jacques), **Jane Fonda** (Suzanne), **Vittorio Caprioli** (Gyárigazgató), **Elizabeth Chauvin** (Genevieve). Gyártó: **Vieco Films / Anouchka Films**. 95 perc.

Azt, hogy Jean-Luc Godard pályája minden periódusában képes volt a megújulásra, mi sem bizonyítja jobban, mint ez a kevésbé ismert, Jean-Pierre Gorinnal, a Dziga Vertov Csoport másik alapítójával együtt jegyzett 1972-es mozi. A *Minden rendben* az író-rendező marxista-maoista korszakának legfontosabb darabja, ami arra tesz kísérletet, hogy kritikusán vizsgálja meg, hova jutottak pár évvel később a '68-as vívmányok. Ahogy azt Godard gyakran tette, 1972-es művében is egyszerre hozza közel a film történéseit a közönséghez és távolítja el tőlük elidegenítő effektusok hadával. A nézői empátiát elősegítendő a kolbászüzemben kitört dolgozói sztrájkot egy házaspár, egy Párizsban dolgozó amerikai újságíró, a *Kifulladásig* Patriciáját felidéző Suzanne (az épp akkoriban radikalizálódó Jane Fonda alakításában) és francia férje, a rendezői alteregóként

szolgáló reklámfilmes direktor, Jacques (egy másik nagypapa, Yves Montand) párkapcsolati válságán keresztül mutatja be.

A brechti V-effektek már a *Minden rendben* első percében felbukkannak, hiszen az alkotók úgy vezetik be a főhősöket, hogy reflektálnak rá, hogy filmet készítenek, amihez pénzre van szükség, ez pedig hatékonyabban csordogál, ha sztárokat választanak főszereplőnek. Később ehhez felsorakoznak az olyan fogások, mint a szereplőknek egyenesen a kamerába beszéltetése, illetve a szenvtelen totálók és kocsiszások. Az elidegenítő hatások hadrendbe állítása akkor éri el a csúcspontját, amikor Godard-ék szó szerint áttörnek a negyedik falat, és több hosszú snittben a gyárépület keresztmetszetét mutatják, egyszerre ábrázolva, mi zajlik az egyes szobákban. Hogy a *Minden rendben* ideológiailag még most is aktuális, az a történelem szeszélye, a filmnyelvi eszközök frappáns használata azonban szintén ma is tökéletesen élvezhetővé teszi az alkotást – ami már egyértelműen Godard és társai érdeme.

VAJDA JUDIT

Lear király

King Lear – brit-francia, 1987. Rendezte: **Jean-Luc Godard**. Írta: **Tom Luddy** és **Peter Sellars**. Kép: **Sophie Maintigneux**. Zene: **Bach** és **Beetho-**

ven. Szereplők: **Norman Mailer** (Lear), **Molly Ringwald** (Cordelia), **Peter Sellers** (Shakespeare), **Leos Carax** (Edgar), **Julie Delpy** (Virginia). Gyártó: **Cannon Films**. 90 perc.

Amikor először láttam Godard *Lear királyát*, bő húsz évvel ezelőtt, a stratfordi Shakespeare Intézetben egy VHS-kazettán, fogalmam sem volt, mit kezdjek vele. Godard nevééről csak a *Kifulladásig* jutott eszembe, kamaszkorom meghatározó filmélménye, talán valami ilyen revelációra számítottam megint. Persze Shakespeare-t kerestem a képernyőn, de legalábbis a *Lear királyt*, abból is elsősorban a szöveget, esetleg egy olyan katarikus élménnyel megfejelve, ami majd segít rendet tenni abban a káoszban, ami a fejemben uralkodott erről a monumentális drámáról – nyilván akkor és ott egyiket sem találtam meg.

Azóta mögöttem van sok év, még annál is több Shakespeare-film, Godard *Lear király*a pedig újránézve már nemcsak attól élmény, hogy megtalálom benne, amit annak idején hiába kerestem, hiszen mindenütt rezonál benne Shakespeare, nemcsak szöveggként, szereplőként – William Shakespeare Junior próbálja megmenteni az örökkévalóságnak halhatatlan őse szavait Csernobil után –, hanem motívumként is, a *Lear király* egymást marcangoló apa-lánya párosai számos alakváltozatában.

Most már zseniális húzásnak érzem, ahogy Grigorij Kozincevtől Orson Wellesen át Woody Allenig a filmtörténet és a Shakespeare-adaptációk számos nagypapja felbukkan a vásznon; hogy Leart Norman Mailer, az ifjú Shakespeare-t Peter Sellers, Cordeliát pedig az a Molly Ringwald játssza, aki alig néhány évvel korábban tűnt fel a Hughes-filmek tinédzser sztárjaként; miközben Mailer/Lear, a drámaíró rendező apa gengszterfilmnek álmodja meg a tragédiát, mint majd Coppola vagy Don Boyd; az ifjú Shakespeare pedig Virginia Woolf *Hullámok* című regényét olvassa a vízparton, miközben kergeti a fikció valóságát. Ahogy pedig eközben Cordelia „semmi”-jéről mereng a film, abban ott van minden, amit a *Lear király*ról tudni érdemes.

FÖLDVÁRY KINGA

